IS-SENGĦA TAL-KITBA

IL-LSIEN, IL-KELMA U L-KITBA.

Il-bniedem biex ifisser lil għajru dak li hu jaħseb u jħoss, u biex jitlob dak li jeħtieġlu, jinqeda bil-*lsien*.

L-ilsna huma ħafna fid-dinja : ma hawnx ġens li ma għandux il-lsien tiegħu.

Fuq kif tnisslu l-ilsna wieħed minn l-ieħor, u jekk humiex ġejjin kollha kemm huma minn ilsien wieħed ewlieni, bosta nies ħaddmu moħħom u flew bir-reqqa l-kliem u s-sura tal-kliem, biex jaqbdu xi tarf ; iżda l-fehmiet inqasmu, u min qal ħaġa, u min qal oħra. Dan ifisser li din hi għadma jiebsa li biż-żmien biss tista' titgerrem. Aħna dan it-twegħir inwarrbuh, għaliex bħal issa ma jgħoddx għalina.

Il-kelma hi tabilħaqq wieħed mill-akbar għeġubijiet illi jagħżlu 'l-bniedem mill-animali l-oħra. Kif il-bniedem bi ftit ilħna, li hu jaf jilwi, jikser, iżewwaq, iqassam, jorbot u jifred, bi lsienu, bis-saqaf ta' ħalqu u bi griezmu, jista' jfisser kull ma jaħseb u jixtieq, hi ħaġa li tgħaxxqek; iżda aħna ma nistagħġbux biha, għaliex qatt ma noqogħdu nifluha u nifhmuha sewwa.

Ħaġa oħra tal-għaġeb, kif il-bniedem għaraf joħloq il-għelmiet jew ittri, li bihom sata' jfisser l-ilħna kollha u jorbothom flimkien f'suriet bla għadd, sabiex ikun jista' jħożż dak li hu jaħseb u jixtieq.

Mhux dejjem il-bniedem għandu ma' ġenbu lil dawk li jixtieq ifissrilhom il-ħsibijiet tiegħu, u meta hu hekk il-kelma mill-fomm ma tiswa xejn, u jeħtieġlu jinqeda bil-kelma maħżuża jew *miktuba*.

PROŻA U POEZIJA.

Issa min jikteb aktarx ikollu għajnu għal ħaġa minn dawn it-tnejn : jew li jinqeda b'li jikteb biex *ifisser* lil ħadd ieħor dak li għandu f'moħħu ; jew biex *iħenni* lil min jaqra b'dak li hu jikteb.

Min jikteb biex *ifisser* lil ħadd ieħor dak li għandu f'moħħu u jfiehmu x'irid, aktarx jikteb ħafif, u jħaddem dak il-kliem, dak il-għidud u dawk ix-xbihiet li huma l-iżjed fil-fomm ta' kullħadd u jinsemgħu fit-taħdit ta' kulljum, biex il-ħsieb tiegħu jidher bħal f'mera: iżda min jikteb biex *iħenni* lil ħadd ieħor b'dak li jikteb, jagħżel dejjem l-isbaħ kliem, joħloq l-isbaħ dehriet, ifantas l-oħla xbihiet u jinseġ kollox flimkien *bis-sengħa*, biex il-kitba tkun iddoqq għall widna, sabiħa għall-moħħ u qawwija fuq il-qalb. L-ewwel sura ta' kitba tissejjaħ *proża*, l-oħra *poeżija*.

Għalhekk min jaqra *proża* isib kollox wati, u nistgħu ngħidu li qalbu ma tieħu ebda sehem fix-xogħol tal-kittieb, u moħħu ma jaħdimx ħlief kemm jeħtieġ biex jiġbor dak li tfisser il-kitba : fi kliem ieħor, min jaqra *proża* qisu qiegħed jisma' lil min jitħaddet ; biż-żejjed jisimgħu, biex jifhmu. Iżda min jaqra *poeżija*, jeħtieġlu li jissieħeb ma' min kiteb, u jħaddem rasu miegħu, u jħeġġeġ qalbu bin-nar tal-poeta; inkluilê ma jiswielu xejn li jkun jaqra. Jeħtieġlu jidħol bi ħsiebu ġo kull kelma u bejn il-kliem ukoll ; jifli l-qagħda, it-taqsim u n-nisġa tal-għidud, igħarrex biex jilmaħ u jaħkem il-ħsieb kollu ta' min kiteb, u hekk jara l-leħħ tad-dawl li kien jixgħel u jżiġġ ġewwa moħħ il-poeta fil-ħin li kien jikteb ; jisma' l-ħlewwa tad-daqq li ħareġ minn qalb il-poeta u ntiseġ mal-kliem, u jduq il-ħena tal-poeżija—hena li ftit iduquh—li jerfgħu il-fuq, il-fuq, lill-hinn mill-faqar, mid-dwejjak, mit-twegħir ta' din il-ħajja, u jifrixlu quddiem għajnejh ħolqien ieħor, li hu qatt ma kien ra, u qatt ma kien joħlom li jara.

Minn dawn il-qatgħet ta' *proża* u ta' *poeżija* li ġejjin jista' wieħed jara x'igħaddi bejn il-waħda u l-oħra :

IŻ-ŻGĦURIJA

(PROŻA)

" Iż-żmien taż-żgħurija, iż-żmien li fih wieħed ma jaħti, igħaddi biex ma jarġa qatt l-ura. It-tifkira tiegħu fil-milja tar-rġulija iġġiegħlek tixtiequ u tibkih."

Erba' kelmiet li jifhimhom kullħadd, li jħosshom kullħadd, u li jgħidhom kull wieħed li jersaq lejn il-ħamsin sena.

Isimgħu issa kif igħidha l-poeta :

IŻ-ŻGĦURIJA

(POEŻIJA)

O żmien ħelu, kif għaddejtli,
Żmien ta' meta kont bla ħtija !
It-tifkira biss ħallejtli
Biex il-għira nħoss għalik :
Int ma tarġa iżjed għalija,
U sal-mewt indum nibkik.

....

O żmien ħelu, għax bis-serqa
Tgħaddi u tmur bla ħadd ma jsibek ?
Bħala leħħa minn ta' berqa
Għaddejt fuqi u ġejt meħud :
Li kont nista' narġa nġibek
Kieku fik irrid immut.

(Dr. G. A. VASSALLO)

Il-ħsieb magħluq ġo din il-qatgħa ta' poeżija hu dak li hemm fil-proża ta' qabel ; iżda hawnhekk għandu qawwa barranija, għandu dawl ieħor, qagħda oħra, nisġa oħra u għalhekk ġmiel ieħor u ħlewwa oħra,

Dik il-għajta fil-bidu

"O żmien ħelu kif għaddejtli"

iġġiblek f'daqqa waħda quddiem għajnejk lill-poeta f'siegħa ta' swied-il-qalb, ħosbien, b'għajnejh miksura, b'rasu mwieżna fuq qiegħ idu, jiftakar fiż-żmien ta' meta kien tfajjel bla ħtija u bla ħsieb, u, fil-waqt illi jxebbah dak iż-żmien, hieni bla magħruf, maż-żmien li hu fih, jibki, u ma jistâx isib faraġ ħlief billi jikteb dak li hu jħoss, biex jaqsam ma' ħadd ieħor il-għomma ta' qalbu.

Iżda l-poeta jaf illi ż-żmien li għadda ma jarġa' qatt l-ura, u li t-tama ta' min jistennieh hi fiergħa: għaldaqshekk inti tisma' lil dan l-imsejken jistqarr illi għaraf wisq imwaħħar il-hena taż-żgħurija, u li jdum jibkih sa l-aħħar siegħa ta' ħajtu:

"It-tifkira biss ħallejtli
Biex il-għira nħoss għalik:
Int ma tarġa' iżjed għalija
U sal-mewt indum nibkik."

U kemm għaddiet tiġri, jaħasra! għall-Poeta s-siegħa tal-hena! Kif inħbiet u ntilfet fil-belligħa taż-żmien!

"O żmien ħelu, għax bis-serqa
Tgħaddi u tmur bla ħadd ma jsibek?
Bħala leħħa minn ta' berqa,
Għaddejt fuqi u ġejt meħud.

U l-Poeta ma baqagħlux ħlief xewqa bla temma —ix-xewqa ta' min hu bla tarf imnikket—li miet mita kien għadu tarbija, mita kien għadu ma ġarrabx ir-rwiefen tal-ħajja, kien għadu ma xorobx l-imrar illi hemm merfugħ għal kull maħluq illi jgħaddi minn dan il-wied tad-dmugħ:

"Li kont nista' narġa nġibek,
Kieku fik irrid immut."

(Jissokta)

Dun Karm.